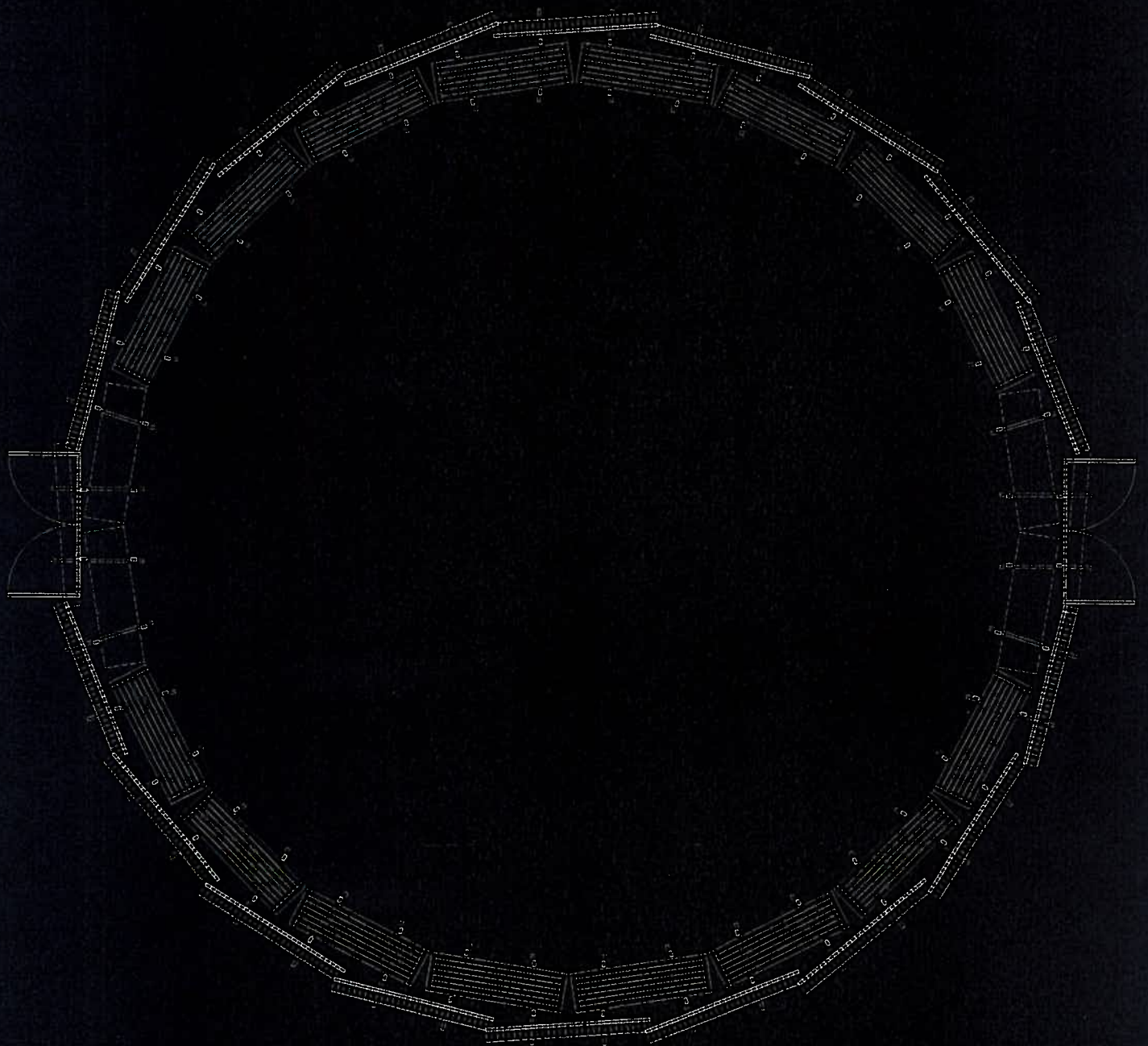

ARKITEKTEN 03

MARTS 2015 VOL. 117. SAMTALE OM KONKURRENCER

DEBATINTERVIEW OM KONKURRENCER. PAVILLON I KONGENS HAVE. NY S-TOGSSTATION OG BYDEL I VINGE. INTERVIEW MED TORBEN NIELSEN. ANMELDELSE AF MESSER I KØLN OG STOCKHOLM. NY DANSK ARKITEKTUR: THORVALD ELLEGAARD ARENA. HOTELTENDENSER. DEBAT OM VINDMØLLER I LANDSKABET OG BYGGERI NÆR KYSTEN.

Akademiraadets Landskabsudvalg efterlyser en mere åben debat om, hvordan vindenergien bedst indpasses på danmarkskortet. Med opstillingen af flere hundrede enorme vindmøller står vi over for en af de største ændringer af oplevelsen af det danske landskab nogensinde, og alligevel er der alt for lidt fokus på æstetik og trivsel. Der mangler en helhedsplan, som kan skabe det nødvendige overblik.

STORE ÆNDRINGER KRÆVER STOR OMTANKE

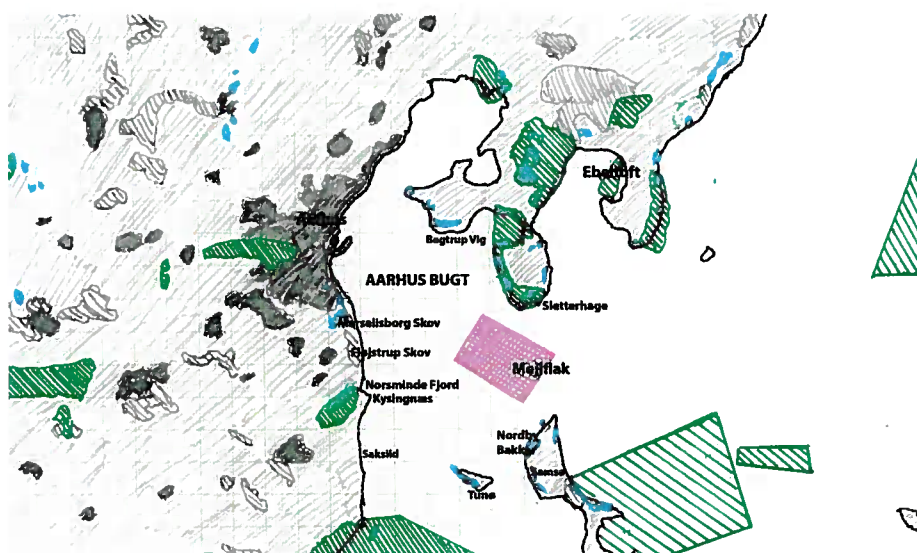
Af **Hanne Bat Finke** og **Heine Skjerning**

Mange fortalere for vindmøller vil have os til at se på deres tilstedeværelse udelukkende fra en teknisk og nyttebetonet synsvinkel. Målet er uden tvivl at mane de kritiske holdninger til, hvordan vindmøllerne opleves, i jorden og på den måde bane vejen for de gigantvindmøller med en samlet kapacitet på 1.800 MW (svarende til 600 stk. 3 MW-møller), der i de kommende år skal spredes ud over landet. Hertil kommer, at 500 MW kystnære havvindmøller (svarende til 167 stk. 3 MW-møller) skal placeres rundt omkring i vore farvande. Alt sammen for at nå de politisk ambitiøse 2020-energi mål.

I den offentlige debat om vindmøllerne savner Akademiraadets Landskabsudvalg, at der tages mere højde for de kulturhistoriske og visuelle aspekter, ligesom diskussionen ikke ret ofte involverer tanker omkring trivsel. Og det selv om det landskab, der omgiver os, betyder meget for os alle – som daglige brugere eller rekreativt. Landskabet er en del af vores identitet, kultur og fælles historie.

Hvis vi fortsat skal betragte Danmark som foregangsland på vindmølleområdet, er det netop derfor vigtigt, at man sikrer sig befolkningens opbakning til de landskabsændringer, som vindmøllerne vil medføre. Gerne ved at turde sætte ord på de bekymringer, der også er, og som ikke kun drejer sig om biologi og økonomi, men også om adgangen til og udsigten ud over landskabet og vores erindringer og følelser omkring det.

Medlemmerne af Akademiraadets Landskabsudvalg vil gerne slå til lyd for, at der kommer mange flere nuancer ind i debatten, og at de kunstneriske fag, herunder kunst og landskabsarkitektur ind-

Møjlflak-lokaliteten i Aarhus Bugt er omkranset af fredede områder. I nogle tilfælde er der kun fire kilometer til den planlagte havvindmølle-park, der kommer til at sende 96.000 hvide antikollisionsblink ud i timen døgnet rundt. Kort: Heine Skjerning.

drages mere. Vi skal blive bedre til at diskutere, hvor de meget store vindmøller kan placeres, så de visuelt støjer mindst muligt, og så der tages størst muligt hensyn til det danske landskabs herlighedsværdier. Åbne horisonter bør med andre ord indgå på lige fod i forhandlingerne om planlægningen af fremtidens danmarkskort.

EN BEKYMRENDE TILFÆLDIG PLANLÆGNING

For at give et bedre grundlag at diskutere ud fra har Akademiraadet i en udtalelse fra 6. juni 2013 efterlyst en national helhedsplan, som kan skabe et overblik over, hvor vindmøllerne æstetisk passer bedst ind. En sådan plan vil også kunne forhindre, at det bliver op til kommunalpolitiske interesser at afgøre, hvor der er plads til møllerne.

Der har været argumenter fremme om, at vi nok skal vænne os til vindmøllerne, ligesom vi lærte at sætte pris på tidligere tiders tekniske anlæg som vandmøller, broer og sluser. Andre peger på, at udskiftningen af 1000 gamle, mindre vindmøller med de 600 nye, som er langt større, vil give os en mere enkel landskabsplan.

Men man kunne lige så vel anlægge den synsvinkel, at den nye generation af enorme 150 meter høje vindmøller vil sætte et mere markant aftryk på vores landskaber, end vi nogensinde har set tidligere. Alene det faktum, at de er fire til fem gange så høje som vores træer, siger lidt om, at skalaspringet mellem flade og vertikal i rummet vil sprænge præmissen for en rumlig tilpasning langt de fleste steder i det åbne land.

Indtil videre synes planlægningen af opstillingen overladt til kommunerne,

Denne billedmanipulation viser det gamle gods Sparresholm, som sidste år brændte ned, så det kulturhistorisk værdifulde bygningsværk fra renæssancen nu skal restaureres for et flercifret millionbeløb. Godset er fotograferet før branden, og møllerne er manipuleret ind for at give indtryk af, hvordan det ser ud, når vindkraftindustri og kulturværdier kolliderer. Illustration: Heine Skjerning.

og til hvilke jordejere der har lyst til at få del i dette subsidieringseventyr. Ofte bliver mølleområderne placeret længst ude i kommunernes periferi, uden at der tages de store hensyn til de vindforhold, der fremgår af Risøs vindressourcekort, eller hensyn til, hvordan de tager sig ud sammen med nabomøllerne.

Et godt eksempel på det kaos, som den manglende helhedsplan kan medføre, får man, hvis man tager turen over Storebæltsbroen fra Fyn.

På vej over broen har man udsigt til forskellige vindmøller og vindmøllegrupperinger, som er placeret op over det sjællandske kystforland i et rodet og uharmonisk 'nålepudelandskab'.

Ved Sprogø er formationen af vindmøller til gengæld fint forbundet med trafikanelægget, hvor rum, skala og infrastruktur går hånd i hånd. Anlægget er bevis på, at det kan lade sig gøre at planlægge sig til løsninger, som tilføjer ekstra kvalitet til landskabet og er baseret på en tydelig idé.

Men det kommer ikke til at ske ved at strø gigantvindmøller ud over landets kommuner med løs hånd; vindmøllerne kræver skala- og strukturmæssige modspil og medspil af deres omgivelser, for at øjet kan forstå dette samspil.

LANGT UDE PÅ VANDET

Et muligt alternativ kunne være at placere mange flere vindmøller på havet.

Akademiraadet har med glæde noteret sig, at klima- og energiminister Rasmus Helveg Petersen (R) i oktober sidste år i en kronik i *Politiken* skrev, at han har en vision om at opsætte én gigantisk vindmølle på havet hver uge i 30 år. Formålet er at gøre Danmark uafhængig af fossile brændstoffer i 2050.

Også på havet kan en voldsom øgning af antallet af vindmøller dog vække bekymring, hvis de placeres uden omtanke tæt på kysten. Det vil langt være at foretrække, at de koncentrerer på fladvande, hvor de ikke kan ses inde fra kysten.

Lige nu diskuteres placeringen af Mejflak Havvindmøllepark syd for Mejflak i Aarhus Bugt heftigt.

Møllerne skal stå inde i bugten, hvor de bliver omsluttet af kyst næsten hele vejen rundt. En af kritikerne af projektet har kaldt det "en knytneve af et industri anlæg midt i et af landets skønneste naturområder og klos op ad totalfredede områder."

ET HÅB OM MERE KONKURRENCE

Hvis de placeres rigtigt, er der ellers mange fordele ved vindmøller på havet.

Typisk skal der to landvindmøller til for at give den samme el-produktion som en havvindmølle. Vindmøller på havet har også en bedre vindproduktionskurve og leverer strøm på tidspunkter, hvor landmøllerne ikke er i stand til at fange vind nok. Generelt er havvindmøller stadig dyrere at drive, men der er eksempler på, at de bedst placerede kan levere strøm til næsten samme pris som de dårligst placerede landmøller, baseret på en navnhøjde på 80 meter.

Tallene er dog svære at sammenligne direkte. Fx er kablerne inkluderet i beregningen af prisen på havvindmøller, mens de ikke medregnes i prisen for landmøller, hvor kabeludgiften ligger hos El-net. Man kan håbe på, at flere producenter i fremtiden byder ind på etableringen af havvindmøller, så konkurrencen bliver større, og omkostningerne nemmere kan holdes nede.

Skrækeksemplet er Anholt Vindmøllepark.

På grund af en stram tidsplan og hårde sanktioner endte DONG med at være de eneste, der bød på projektet. Prisen blev over 10 mia. kroner. Det svarer til, at de danske el-forbrugere betaler 1,05 kroner pr. kilowatt-time for de første 50.000 fuldlasttimer, som leveres fra møllerne i Kattegat. Mere end dobbelt så meget som den danske stat måtte betale for strømmen fra den hidtil største havmøllepark - Horns Rev II.

Men prissætningen af vindenergien mangler en dimension, der omhandler trivsels- og landskabsimplikationer, og grundlæggende bør vi diskutere, om det ikke er på tide at vurdere landskabsdimensionerne i samfundsudviklingen. Landskabernes kvalitet er et produkt af vores egen driftighed, så hvorfor ikke synliggøre denne udgift?

Både byboere og landbefolkning associerer det åbne landskab med ro, både visuelt og støjmessigt. Mange benytter naturen til opladning af mental energi, måske endda til heling af sindet; det, der i en ny europæisk forskningsagenda omhandler rehabilitering med naturen som medspiller. Åbne, uforstyrrede landskabsområder er derfor vigtige at holde fast i og medtage som en vigtig samfunds(økonomisk) værdi.

HVORFOR IKKE I BYZONER

Ved fremtidige udpegninger af områder til vindmøller kunne byzoneområderne med fordel komme mere i spil i en logisk sammenhæng med, hvor energien skal bruges. Med placeringer ved eksisterende industri anlæg og større infrastrukturelle anlæg vil vindmøllerne kunne indgå i et samspil med den eksisterende

I Nordvestsjælland formidler en smuk frostdag den kaotiske opstilling af forskellige generationer af møller. Foto: Heine Skjerning.

skala og lyd-mæssige påvirkning. Kraft-varmeverker er her et eksempel på, hvor vindmøllerne kunne indtage en plads side om side med de øvrige markante energiproducerende enheder.

UIGENNEMSIGTIG ØKONOMI

Ofte kan det se ud, som om det mest er problemerne med at integrere vindmøller i landskabet, der forhindrer, at vindenergien udbygges. Men måske er det lige så meget spørgsmålet om, hvor meget vindenergi vi egentlig har brug for.

Tit producerer møllerne så meget, at vi ikke kan aftage strømmen, og på andre tidspunkter ville vi omvendt mangle energi, hvis vi kun fik den fra vindmøller.

Stadig er det jo sådan, at vindenergi ikke kan lagres, og derfor kan vi fortsat ikke undvære backup fra den mere konventionelle energiproduktion.

Her mangler vi information nok til at skelne lobbyisme fra fakta.

Det vil være fremmede for debatten med klare beregninger af, hvor meget de gigantiske vindmøller koster, og hvor store CO₂-besparelser der opnås. Gerne holdt op imod, hvor meget der tabes på handlen med vindenergi, og hvilke konsekvenser det har for vores konventionelle kraft-varmeverkers rationelle produktion at underordne sig vindmøllerne.

Når økonomien omkring vindmøllerne er så uigennemsigtig, får danskerne ikke ordentlig mulighed for at vurdere, om fordelene ved dem opvejer, at de fylder så meget. Og det er vigtigt at kunne, når det handler om så store visuelle ændringer af vores landskaber.

DER ER ANDRE VEJE

Vindenergi beskrives mange andre steder som en 'ren' energi, der har den fordel, at møllerne nemt kan tages ned igen uden at efterlade sig spor.

Er det nu også rigtigt?

Kan man ikke frygte, at vindmøllefundamenter bliver endnu en tung hilsen til vores børn på linje med andre reminiscenser, der har mistet deres eksistensberettigelse? Har man overhovedet taget stilling til, hvordan de 600 gigantiske betonklodser kan fjernes igen, når de enorme vindmøller ikke længere er i brug? Hvor meget CO₂ skal der mon bruges på at nedbryde, bortkøre og genbruge dem?

Fokus på, hvordan vi kan nedsætte vores energiforbrug, er en oplagt måde at gøre vores energiproduktion mere ren på - og ikke mindst finde forskningsbaserede løsninger på den mest grundlæggende udfordring: Hvordan vi lagrer energi.

Eller vi kunne vælge at satse mere på at bekæmpe klimaændringerne med skovplantning og naturgenopretning af dårligt rentable landbrugsområder som fx drænedes søer. Det ville gives os mulighed for at skabe langt mere varierede landskaber end dem, der skal give plads til 600 gigantiske vindmøller. Samtidig vil CO₂-udslippet reduceres uden deraf følgende fald i CO₂-kvoternes pris.

Vi kunne også nøjes med at stille vindmøller op dér, hvor vindressourcerne giver størst udbytte. Alene det kan få stor indflydelse på, hvordan landskabet opleves.

Alt sammen eksempler på, at vi med en helhedsorienteret planlægning kan sænke CO₂-udslippet og få mere energi for de samme penge - eller den samme energi med færre opstillede vindindustri-anlæg.

LAD OS FÅ FLERE BUD PÅ BORDET

Selv om der stadig er røre om energiforliget, er de 600 store landvindmøller dog nok en realitet.

Akademiraadet medvirker meget gerne til at stable en konkurrence på benene, hvor tværfaglige kræfter kan byde ind med forslag til, hvor møllerne bedst placeres æstetisk i områder med gode vindressourcer. Samtidig kan man grundigt få undersøgt fordele og ulemper ved de forskellige løsninger.

Lige nu ser mange danskere de store vindmøller som et kæmpe problem. Mange føler sig nervøse ved tanken om, at de skal opføres i deres nærområde og kæmper indædt imod.

Måske kunne man ved at forene kræfterne og tage fat på de svære diskussioner få så mange gode nye ideer, at møllerne faktisk kom til at arbejde sammen med omgivelserne i stedet for at arbejde imod dem. Men igen kræver det, at der lægges en samlet plan, hvor det danske landskab betragtes som en helhed.

Hanne Bat Finke er arkitekt og formand for Akademiraadets Landskabsudvalg, Heine Skjerning er billedkunstner og næstformand sammesteds.